

Grundin og bygningurin

Herfyri samtykti Føroya Løgting at grundlógararbeiðið skuldi fara í gongd aftur. Løgtingið hevði tå stutt frammanundan verið á grundlógaráðstevnu, har stórir og týðandi spurningar komu fyri, og har mangir áhugaverdir gestir úr mongum londum vóru við. Tíverri var tað ikki eitt samt løgting, ið atkvøddi fyri lógini. Tað vóru tær 17 atkvøðurnar hjá samgonguni móti teimum 15 hjá andstøðuni, sum gjørdur av málið. Hetta kann tykjast sera mótumikið, at tað bert er ein sera tepur meiriluti, sum vil hava eina nýggja stjórnarskipan. Serliga fyri útlenskar eygleiðarar má hetta tykjast lægið eftir eina ráðstevnu, har allir flokkar vóru við, og har tingformaðurin, ið er sambandsmaður og millum fremstu andstøðutingmenn, gekk á odda at fáa tingmenn at vera við í hesi samstundis fakliga og politiskt týðandi stevnu.

Tingfólk eru øll samd um, at ein grundleggjandi lóg skal smíðast. Tey eru samd um, at verandi stýrisskipanarlóg hevur brek og lýti, ið kunnu bótast, umframt at hon fevnir ov lítið. Viðurskiptini úteftir, serliga verandi støða í ríkinum, og hvussu slík støða skal broytast, eru ov illa lýst. Rættindini hjá fólkinum í Føroyum, bæði sum *partur* av politisku skipanini og *mótvegis* skipanini, eru heldur ikki at finna í stýrisskipanarlógini. Alt frá fólkaatkvøðum til framsøgufrælsi til fyrisitingarlig grundrættindi manglar í teirri grundleggjandi lógini, teimum grundleggjandi viðtøkunum fyri landið Føroyar.

Vit kunnu valla vera ósamd um, at nógv er at gera. Vit hoyrdu frá Chimène Keitner, doktara í altjóða lóg, at sjálvsavgerðarrætturin er ómissandi, og at vit longu nú eiga at síggja ríkisstøðuna sum eina delegatión frá Føroyum til ríkið. Ein føroysk stjórnarlóg er tí líka nógv ein lóg hjá sambandsinnaðum, sum framhaldandi meta tað vera skilagott at lata ríkinum vald fyri teir fyrimunir, tað kann geva, sum

hjá sjálfstýrissinnaðum, sum nú ella seinni vilja taka aftur valdið frá ríkinum. Snøgt sagt eru vit í dag eitt land, sum kann gerast ein altjóða viðurkendur statur, um og tá vit sjálvi vilja tað. Slikt land eigur at hava eina grundleggjandi stjórnarlóg við ella uttan samveldi.

Hví var úrslitið so 17 móti 15? Tí politikkur alt ov ofta er ósemja. Sambandsvongurin – javnaðarflokkurin og sambandsflokkurin – royna partvíst eftir somu veljarum, og vilja ikki missa teir, hvørki til hvønn annan ella onkra triðja flokk. Fyri teir er føroyska orðið „grundlóg“ knýtt at ríkisgrundlógini. Enska orðið „constitution“ er eitt fakorð, ið merkir ‘lóg fram um aðrar lógir í ávísari skipan, sum lýsir politisku stovnarnar og onnur grundleggjandi viðurskifti’. Ólukkuliga er tað føroyska orðið „grundlóg“ knýtt fyrst og fremst at Danmarks Riges Grundlov, so at ein føroysk ‘grundlóg’ fær dóm av at vera knýtt at fullveldistøku og einum óheftum føroyskum ríki. Hetta er spell, tí navnið hevur lítlan og ongan týdning fyri innihaldið og týdningin hjá eini lóg.

Men samgongan er ikki stórt frægari. Tað var greitt, at lógin um grundlógararbeiðið fór at verða samtykt einmælt á løgtingi, um bert navnið á nevndini broyttist frá „grundlógarnevnd“ til „stjórnlógarnevnd“. Somu málsigu konnotatióinir gjørdur, at sjálfstýrisflokkarnir eru betur við eitt orð, sum smakkar meira av fullveldi enn eitt annað. Tað løgna er bert, at tað eru másligar konnotatióinir úr einum øðrum máli – donskum – sum vekja kenslur hjá føroyskum tjóðskaparmonnum.

Jú, jú. Politikkur í skipanum við tingræði er nærur altíð ‘vit móti teimum’. Men, hóast ósemjuna at siggja til, er tingið sjálvsama samt í hesum máli. Tað manglaði jú bara eittans orð í at fáa semju um lógina um grundlógararbeiðið. Tá nevndin byrjaði lív sítt, vóru andstøðuflokkarnir ímóti hvøji einastu áseting og hvørjum komma. Hesuferð hava teir fingið eina røð av innihaldsligum broytingum, og hava alment fingið viðurkenning fyri at hava arbeitt sera sakliga og ágrýtið í nevndini higartil. Tað var millum annað fyrrverandi tingmaðurin hjá javnaðarflokkinum, Hans Pauli Strøm, núverandi aðal-skrivari hjá flokkinum, sum setti orð á ta tjóðskaparligu semju, sum ein stjórnarlóg undir verandi samveldisstøðu krevur.

Stjórnlógararbeiðið í grundlógarnevndini kann tí fara at ganga betur nú enn nakrantíð, um viljin er við. Í lógarritinum fara vit í øllum førum nú at prenta tilfar frá grundlógaráðstevnuni, umframt at vit loksins hava fingið í lag tóttin um nýggjar lógir og lógbrotningar.